

مروری بر روش‌های درمان اختلال یادگیری خاص: دیکته نویسی در پژوهش‌های آزمایشی

داخلی

ناهید سلیمانی شبیلو^{۱*}، میر محمود میر نسب^۲

۱. کارشناسی ارشد، روانشناسی تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. دانشیار، گروه روانشناسی استثنایی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره سوم، شماره هجدهم، فروردین‌ماه ۱۳۹۷، صفحات ۴۱-۵۵

چکیده

هدف مطالعه حاضر بررسی روش‌های درمان اختلال یادگیری خاص (دیکته) دانش‌آموزان در مطالعاتی که با روش تحقیق آزمایشی انجام گرفته است می‌باشد. منابع پژوهش در پایگاه‌های اطلاعاتی و اسناد علمی از سال ۶۴ تا ۹۴ (۳۰ سال) مورد جستجو قرار گرفتند. از این پایگاه‌ها ۷۰ پایان‌نامه و مقاله پژوهشی با روش آزمایشی پیدا شد. از این تعداد ۲۴ مورد هماهنگ باهدف تحقیق بود. روش‌های درمان، ویژگی‌های نمونه آماری (پایه، جنس، نمونه)، ابزارهای گردآوری اطلاعات، روش آماری و یافته‌ها هر یک از منابع موردبررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که روش‌های درمان استفاده‌شده را می‌توان در پنج دسته طبقه‌بندی کرد. این روش‌ها شامل (۱) فرایند و تکلیف، (۲) حسی و حرکتی، (۳) بازی‌های آموزشی، (۳) شناختی و رفتاری و (۵) چندرسانه‌ای می‌باشند. نتایج پژوهش‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که همه روش‌های مداخله این پژوهش‌ها در کاهش و بهبود عملکرد املا دانش‌آموزان با ناتوانی‌های یادگیری املا مؤثر بوده است؛ و استفاده درست از این روش‌ها می‌تواند کمک زیادی در بهبود یادگیری املا داشته باشد؛ و انجام مطالعات بیشتر برای کمک به دانش‌آموزان، معلمان و والدین در کاهش مشکلات یادگیری ضروری است.

کلیدواژه‌ها: اختلال یادگیری خاص، روش‌های درمان، دیکته نویسی

مقدمه

زبان نوشتاری سومین شکل نظام یکپارچه زبان است. زبان نوشتاری با زبان شفاهی و خواندن پیوندهای ارتباطی زیادی دارد. نوشتن، پیشرفته‌ترین و پیچیده‌ترین دستاورد نظام زبان است. تبحر در زبان نوشتاری مستلزم داشتن مهارت‌های پایه‌ای کافی در زبان شفاهی و بسیاری از قابلیت‌های دیگر است. تجارب مفید و بنیادی زبان در گوش دادن، سخن گفتن، توانایی نگهداری موضوع و مطالب شنیده‌شده در ذهن، ترسیم گرافیکی حرف و واژه، به‌کارگیری صحیح ابزار نوشتن، خواندن، حافظه بینایی و حرکتی مناسب پیش‌نیازهایی برای نوشتن به‌حساب می‌آیند (لرنر، ۱۹۹۷). اغلب افراد مبتلا به نارسایی یادگیری معمولاً در توانایی‌های مربوط به نوشتن مشکلات شدیدی دارند به‌گونه‌ای که قادر به برقراری ارتباط از طریق نوشتن نمی‌باشند. خوب نوشتن مستلزم بسیاری از توانایی‌های مرتبط به هم نظیر کاربرد راحت و روان زبان گفتاری، توانایی خواندن، مهارت‌های هجی کردن، دستخط خوانا یا مهارت در استفاده از صفحه‌کلید رایانه، دانش قواعد معمول نوشتاری و راهبردهای شناختی برای سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی نوشتن است. نوشته‌های مبتلا به نارسایی ویژه نوشتاری پر از غلط‌های املائی، نشانه‌های سجاوندی، عدم رعایت حروف بزرگ و کوچک، خطاهای نگارش و دستوری است. نوشته‌های آن‌ها مختصر، سازمان نیافته و از نظر بسط فکری و نظری ضعیف است. مهارت اندک برای برقراری ارتباط نوشتاری و نیز تبادل نظر از طریق نوشتن ممکن است تا بزرگسالی نیز ادامه یابد (لرنر، ۱۹۹۷).

دانش آموزان ممکن است در اکثر مهارت‌های زبان نوشتاری از قبیل دستخط، املا، نقطه‌گذاری، کاربرد حروف بزرگ و انشا مشکل داشته باشند؛ اما شایع‌ترین اختلال بیان نوشتاری نقص در هجی کردن و املا است. از میان انواع اختلال‌های یادگیری ویژه (اختلال خواندن، ریاضیات، اختلال زبان) دشواری در یادگیری املا نیز بنا به دلایلی از اهمیت خاصی برخوردار است، چراکه املا در کنار سایر مهارت‌های پایه‌ای، نوعی مهارت کاملاً ضروری و اساسی است. اختلال در آن به‌صورت‌های مختلفی می‌تواند فرد را با مشکل مواجه سازد. برای مثال، دانش‌آموزی در جلسه امتحان جواب سؤال را می‌داند اما از لحاظ املائی قادر به پاسخگویی نیست، لذا فرد را در معرض شکست تحصیلی و عواقب منفی آن قرار می‌دهد (کریمی، ۱۳۸۹). صاحب‌نظران اختلال‌های ویژه یادگیری، راهبردها و روش‌های ترمیمی چندی را برای کمک به رفع اختلال‌های املائی طراحی نموده‌اند. چند پژوهش، اثربخشی دو یا سه روش مداخله را در بهبود و کاهش مشکلات املائی دانش‌آموزان با ناتوانی‌های یادگیری مقایسه کرده‌اند. این بررسی‌ها شامل پژوهش‌های زیر است: آموزش تکلیف- فرایند و آموزش تکلیف- فرایند توأم با تقویت مهارت‌های حرکتی (بیدکی، ۱۳۹۰)، روش آموزش مستقیم و آموزش چندرسانه‌ای (مرادی، ۱۳۹۱)، سه شیوه آموزش مستقیم، آگاهی واج‌شناختی و آموزش ترکیبی (کریمی، ۱۳۸۹)، آموزش حافظه کاری و بازی‌های رایانه‌ای (توکلو، ۱۳۹۲)، آموزش چند حسی فرنالد و کاربرد تدابیر یادیارها (حسن‌نیا، ۱۳۹۳)؛ و بازآموزی اسنادی و آموزش حرکات موزون ورزشی (صانعی، ۱۳۹۳). این روش‌ها اثربخشی متفاوتی دارند. هدف این مقاله بررسی روش‌های مطالعه شده با استفاده از روش تحقیق آزمایشی (نیمه آزمایشی و آزمایشی) در پژوهش‌های داخلی و نتایج آن‌ها است.

روش پژوهش

روش بررسی به صورت کتابخانه‌ای است. بدین صورت که در دو پایگاه اطلاعاتی یعنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی جستجو انجام شد. کلمات کلیدی شامل اختلال املا، اختلال دیکته و ناتوانی املا و نارسا نویسی بود. از مجموع ۷۰ مورد پایان‌نامه و مقاله فهرست شده در طول ۳۰ سال (۱۳۶۳ تا ۱۳۹۴) و با حذف موارد تکراری، ۲۴ پایان‌نامه و مقاله که با روش تحقیق آزمایشی اجرا شده بود، جهت بررسی انتخاب شدند.

یافته‌ها

در جدول (۱) فهرست پژوهش‌های انجام شده نشان داده شده است. در این جدول نوع مدرک (پایان‌نامه یا مقاله)، ویژگی‌های نمونه‌های انتخاب (پایه، عادی یا با ناتوانی‌های یادگیری، تعداد و جنس)، عنوان روش مداخله، تعداد جلسات آموزشی و درمانی، سال انجام یا چاپ اثر، روش تحقیق، روش‌های تحلیل آماری و نتایج درج شده است.

الف- ویژگی‌های نمونه آماری پژوهش‌ها

این پژوهش‌ها در دوره ابتدایی انجام شده است. بیشتر پژوهشگران از پایه‌های دوم و سوم برای مطالعه استفاده کرده‌اند. دانش آموزان انتخابی دارای ناتوانی‌های یادگیری بودند و حجم نمونه بین ۱۵ تا ۸۴ نفر بوده است؛ که بیشتر نمونه‌ها ۲۵ یا ۳۰ نفر بودند. بیشتر دانش آموزان شرکت‌کننده در مطالعه از هر دو جنس بودند.

ب- روش‌های مداخله پژوهش‌ها

روش‌های مطالعه شده، برای بهبود مشکلات دانش آموزان با ناتوانی‌های یادگیری املا در پژوهش‌های مذکور را می‌توان در پنج دسته تقسیم کرد. این روش‌ها شامل (۱) فرایند و تکلیف، (۲) حسی و حرکتی، (۳) بازی‌های آموزشی، (۴) شناختی و رفتاری و (۵) چندرسانه‌ای هستند. پژوهش‌های هر روش عبارت از موارد زیر است.

- ۱- فرایند و تکلیف: روش آموزش فرایند و آموزش تکلیف - فرایند (بیدکی، ۱۳۹۰؛ درخانی و همکاران، ۱۳۸۶).
- ۲- حسی و حرکتی: روش درمانی چند حسی و ادراکی - حرکتی (حیدری و همکاران، ۱۳۸۸)، روش چند حسی فرنالد (منصورنژاد، ۱۳۸۸)، آموزش تمرین‌های یکپارچگی حسی (کمالی، ۱۳۸۸)، آموزش ادراک شنیداری (روح‌بخش سهیلی، ۱۳۸۹)، روش درمانی ادراکی - حرکتی کپارت (مسعودی، ۱۳۹۳)، راهبرد کپی و پوشش (پورتهقی آبادی، ۱۳۹۳).
- ۳- بازی‌های آموزشی: بازی‌های آموزشی (دومینوی رابطه - چی گم شده)، بازی‌های رایانه‌ای (امیری آهوئی، ۱۳۸۸).
- ۴- شناختی و رفتاری: آموزش کارکردهای اجرایی - حافظه فعال و بازداری پاسخ - (آقابابایی، ۱۳۸۹)، آموزش مبتنی بر هوش‌های چندگانه گاردنر (رنجبری، ۱۳۹۱)، راهبردهای مداخله شناختی - رفتاری: خودآموزی، خود نظارتی و خودارزیابی (محبوبی، ۱۳۸۹)، آموزش راهبردهای خود نظم دهی (باعزت و ایزدی فرد، ۱۳۸۹)، بازآموزی اسنادی

- (صانعی، ۱۳۹۳)، پردازشگر کلمه (آموزش با رایانه) همراه با راهبردهای خودپرسشی (باعزت، ۱۳۸۹)، آموزش حافظه کاری (توکلو، ۱۳۹۲)، کاربرد یادیارهای دیداری و شنیداری (بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۲)، آموزش مستقیم و آگاهی واج شناختی (کریمی، ۱۳۸۹).
- ۵- چندرسانه‌ای: روش چندرسانه‌ای آموزشی (مرادی، ۱۳۹۱؛ ملکیان و آخوندی، ۱۳۸۹)، چندرسانه‌ای آموزشی دیکته یار (عظیمی، ۱۳۹۱)، بسته آموزشی چندرسانه‌ای (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۲).

جدول ۱. خلاصه پژوهش‌های داخلی

سال	تعداد جلسه	روش مداخله	ویژگی‌های نمونه				نوع مدرک	پژوهشگران
			جنس	تعداد	عربی/فارسی	پایه		
					LD			
۸۶	۱۰	روش آموزش فرایند و آموزش تکلیف - فرایند	-	۳۰	LD	سوم/چهارم	م	درخانی و همکاران
۸۸	۸	روش درمانی چند حسی و ادراکی ° حرکتی	-	۸۴	-	دوم/سوم	م	حیدری و همکاران
۸۸	۱۰	روش چند حسی فرنالد		۲۴	LD	دوم	پ	زهرا منصورنژاد
۸۸	۱۵	آموزش تمرین‌های یکپارچگی حسی	-	۲۴	LD	دوم/سوم	پ	روشنک کمالی
۸۸	-	تأثیر بازی‌های آموزشی (دومینوی رابطه - چی گم شده)	-	۳۰	LD	دوم	پ	فرزانه امیری آهوئی
۸۹	10	آموزش کارکردهای اجرایی (حافظه فعال و بازداری پاسخ)	دختر	۴۵	LD	سوم	پ-م	سارا آقابابایی عمروآبادی
۸۹	۲۰	سه شیوه آموزش مستقیم، آگاهی واج‌شناختی و آموزش ترکیبی	-	۲۰	LD	ابتدایی	پ-م	بهروز کریمی
۸۹	۱۰	راهبردهای مداخله شناختی - رفتاری: خودآموزی، خود نظارتی و خودارزیابی	پسر	۳۰	LD	دوم	پ	زهرا محجوبی
۸۹	۱۵	تعیین اثربخشی پردازشگر کلمه (آموزش با رایانه) همراه با راهبردهای خودپرسی	-	۳۰	LD	سوم	م	فرشته باعزت
۸۹	۱۰	روش چندرسانه‌ای آموزشی	-	۳۰	LD	سوم	م	ملکیان و آخوندی
۸۹	۱۰	آموزش راهبردهای خود نظم دهی	-	۲۰	LD	ابتدایی	م	با عزت و ایزدی فرد
۸۹	۱۰	آموزش ادراک شنیداری	پسر	۳۰	LD	سوم	پ	معصومه روحبخش سهیلی
۹۰	-	آموزش تکلیف- فرایند و آموزش تکلیف- فرایند توأم با تقویت مهارت‌های حرکتی	-	۶۰	LD	ابتدایی	پ	اعظم السادات بیدکی

۹۱	-	چندرسانه‌ای آموزشی دیکته یار	-	۳۹	LD	دوم	پ	اسماعیل عظیمی یانچشمه	۱۴
۹۱	۱۲	آموزش مبتنی بر هوش های چندگانه گاردنر	-	۳۰	LD	سوم	پ م	فهیمة رنجیری	۱۵
۹۱	-	روش آموزش مستقیم و آموزش چندرسانه‌ای	دختر	۳۹	LD	سوم	پ - م	شهاب مرادی	۱۶
۹۲	۲۴	آموزش حافظه کاری و بازی های رایانه‌ای	-	۳۰	LD	ابتدایی	پ	زهره توکلو	۱۷
۹۲	۸	کاربرد یادیارهای دیداری و شنیداری	-	۱۵	LD	اول	م	بیگدلی و همکاران	۱۸
۹۲	-	بسته آموزشی چندرسانه ای	-	۳۰	LD	سوم	م	عبداللهی و همکاران	۱۹
۹۳	۱۰	اثربخشی راهبرد کپی و پوشش	-	۴۱	LD	سوم	پ	حمیده پورتنقی آبادی	۲۰
۹۳	۸	آموزش چند حسی فرنالد و کاربرد تدابیر یادیارها	دختر	۳۶	LD	سوم	پ	علی حسن نیا	۲۱
۹۳	۱۲	بازآموزی اسنادی و آموزش حرکات موزون ورزشی	-	۴۵	LD	ابتدایی	پ	فرزانه صانعی	۲۲
۹۳	۸	روش درمانی ادراکی - حرکتی کپارت	-	۳۰	-	ابتدایی	پ	محسن مسعودی	۲۳
۹۴	۱۰	تقویت حافظه فعال و ادراک دیداری	-	۲۴	LD	سوم	پ	الهه بایرزاده	۲۴

	نتایج	ابزارها	روش تحلیل	روش تحقیق	
۸۶	روش آموزش فرایند و روش آموزش تکلیف - فرایند به دانش آموزان مبتلا به ناتوانی در املا نویسی و بهبود آن مؤثر بوده است و روش آموزش تکلیف - فرایند از روش آموزش فرایند اثربخش تر است.	آزمون هوش کتل، آزمون حافظه دیداری و شنیداری، آزمون تشخیصی املا	کوواریانس تحلیل	آزمایشی با دو گروه آزمایش و کنترل	۱
۸۸	مداخله آزمایشی چند حسی و ادراکی ° حرکتی در کاهش اختلال دیکته تأثیر داشته است.	آزمون ماتریس‌های پیش‌رونده ریون و آزمون املاء و عملکرد تحصیلی	تحلیل واریانس	آزمایشی: پیش‌آزمون ° پس‌آزمون با گروه کنترل	۲
۸۸	روش چند حسی فرنانلد در بهبود نارسا نویسی و املا دانش آموزان مدارس ابتدایی مؤثر بوده است.	آزمون محقق ساخته املا و چک‌لیست نارسا نویسی	-	آزمایشی با دو گروه آزمایش و کنترل	۳
۸۸	تمرینات یکپارچگی حسی در تغییر فرایند یکپارچگی حسی، افزایش میزان دقت و کاهش اغلاط املا گروه آزمایش مؤثر بوده و سبب کاهش علائم نارسایی ویژه نوشتاری شده است.	پرسشنامه نیمرخ حسی دان، آزمون دقت تولوز- پیرون و آزمون املا	t مستقل، کوواریانس یک‌طرفه و چند متغیری	نیمه آزمایشی	۴

۵	تک گروهی با پیش آزمون - پس آزمون	آزمون t وابسته، واریانس	آزمون حافظه عددی و کسلر و آزمون دیکته	۸۸ بازی های آموزشی باعث افزایش ظرفیت حافظه کوتاه مدت و پیشرفت در نمرات آزمون دیکته دانش آموزان شده است.
۶	آزمایشی (دو گروه آزمایشی و یک گروه کنترل)	کوواریانس	آزمون عصب - روان شناختی نپسی (NEPSY)، مقیاس هوش کودکان و کسلر و چکلیست	۸۹ تأثیر آموزش کارکردهای اجرایی بر کارکردهای اجرایی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان با ناتوانی یادگیری املا معنادار هست. دو روش آموزش حافظه فعال و بازداری پاسخ، هر دو سهم برابر در بهبود کارکردهای اجرایی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته اند.
۷	سه گروه پیش آزمون - پس آزمون با کنترل	تحلیل واریانس یک طرفه	آزمون پیشرفت تحصیلی املا و آزمون هوش و کسلر	۸۹ هر سه برنامه آموزشی در رفع مشکلات املا دانش آموزان دبستانی کاملاً اثربخش و سودمند هستند.
۸	آزمایشی با دو گروه آزمایش و کنترل	تحلیل نمره های تفاوت	مقیاس محقق ساخته دیکته و هجی	۸۹ شیوهی خودآموز در یادگیری سبب بهبود فرایند بیان نوشتاری دانش آموزان نادرست نویس و افزایش سرعت روان نوشتن آنها شده است.
۹	آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه گواه	تحلیل واریانس مکرر	آزمون هوش و کسلر کودکان و آزمون اختلال نوشتن (فلاح چای، ۱۳۷۴)	۸۹ پردازشگر کلمه همراه با راهبردهای خودپرسشی می تواند به عنوان یک فن آموزشی مؤثر، در جهت بهبود املا دانش آموزان ابتدایی دارای اختلال نوشتن به کار گرفته شود
۱۰	نیمه آزمایشی با پیش آزمون - پس آزمون و گروه کنترل	تی مستقل	آزمون و کسلر، چکلیست مشکلات املا و آزمون املا محقق ساخته	۸۹ استفاده از چند رسانه ای در درمان اختلال املا دانش آموزان ویژه یادگیری مؤثر است.

۸۹	راهبردهای خود نظم دهی سبب کاهش خطاهای املاي دانش آموزان دارای اختلال نوشتن شده است	آزمون هوشی وکسلر کودکان و آزمون اختلال نوشتن	کوواریانس	آزمایشی با طرح پیش آزمون - پس آزمون و گروه کنترل	۱۱
۸۹	روش آموزش ادراک شنیداری در بهبود مهارت های نوشتاری (املا) دانش آموزان ناتوان در یادگیری املا مؤثر است.	آزمون هوش وکسلر کودکان و آزمون املا (فلاح چای، ۱۳۷۴)	کوواریانس	آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل	۱۲
۹۰	هر دو روش آموزشی بر روی عملکرد تحصیلی در درس املا تأثیر داشته است و آموزش تکلیف ° فرایند توأم با تقویت مهارت های حرکتی اثربخش تر بوده است.	آزمون هوشی وکسلر و آزمون مهارت های حرکتی اوزرتسکی	تی	شبه آزمایشی	۱۳
۹۱	استفاده از چندرسانه ای آموزشی دیکته یار، باعث بهبود مشکلات نارسا نویسی، دقت، حافظه ی دیداری، پردازش شنیداری و آموزشی دانش آموزان شده است.	آزمون پیشرفت تحصیلی املا	آزمون U من ویتنی و ویلکاکسون	نیمه آزمایشی با دو گروه	۱۴
۹۱	آموزش مبتنی بر هوش های چندگانه گاردنر بر میزان خطاهای املا دانش آموزان با ناتوانی یادگیری املا مؤثر است.	آزمون هوش ریون، پرسشنامه هوش های گاردنر و آزمون دیکته	کوواریانس	آزمایشی با پیش آزمون پس آزمون با گروه کنترل	۱۵
۹۱	نتایج نشان داد که آموزش مستقیم و آموزش چندرسانه ای بر بهبود اختلال املاء اثربخش بوده است. ولی آموزش مستقیم از آموزش چندرسانه ای اثربخش تر بود	آزمون املاي کریمی (۱۳۸۹) و آزمون هوش وکسلر	تحلیل کوواریانس	آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون و گروه کنترل	۱۶

۹۲	بین سه گروه آموزش حافظه کاری و گروه بازی های رایانه ای و کنترل تفاوت وجود دارد . همچنین آموزش کنش های اجرایی (آموزش حافظه کاری) بر دیگری برتری داشته و باعث کاهش خطا از نوع دقت، حافظه دیداری و شنیداری املا گردیده است.	آزمون وکسلر کودکان، آزمون املا	کواریانس	شبه آزمایشی: با پیش آزمون - پس آزمون همراه با گروه کنترل	۱۷
۹۲	نتایج نشان داد که استفاده از یادپارها در آموزش املا باعث افزایش یادگیری املا کلمات می شوند	آزمون املا معلم ساخته	تی وابسته	شبه آزمایشی: با طرح پیش آزمون - پس آزمون تک گروهی	۱۸
۹۲	برنامه ی آموزش چندرسانه ای با تقویت مهارت های ادراک دیداری، توالی دیداری، حافظه دیداری و تمیز دیداری، در کاهش مشکلات دیکته ی دانش آموزان مؤثر بوده است.	آزمون هوش وکسلر، آزمون محقق ساخته ی دیکته	کواریانس	شبه آزمایشی: با طرح پیش آزمون - پس آزمون و گروه کنترل	۱۹
۹۳	یافته ها نشان داد که در بعد حافظه و تمیز دیداری، حساسیت شنیداری و یادآوری نمرات خطای گروه آزمایش به طور معنادار کاهش داشته است	-	واریانس چند متغیری مکرر	دو گروه آزمایشی و یک گروه کنترل	۲۰
۹۳	-	هوشی وکسلر کودکان و آزمون تشخیصی اختلال بیان نوشتاری	-	شبه آزمایشی: پیش آزمون - پس آزمون با کنترل	۲۱
۹۳	تفاوت آماری معناداری در میزان بهبود اختلال دیکته نویسی گروه های بازآموزی اسنادی و حرکات ورزشی موزون وجود ندارد	آزمون وکسلر و پرسشنامه ی مشکلات یادگیری کلورادو- آزمون محقق ساخته ی املا	خی دو، واریانس و مانوا	شبه آزمایشی: با پیش آزمون-پس آزمون همراه با گروه کنترل	۲۲

۲۳	آزمایشی پیش آزمون و پس آزمون همراه با گروه کنترل	تحلیل واریانس یک‌راهه و کوواریانس چند متغیری	آزمون املاء (تبریزی، ۱۳۸۶) و آزمون هوش ریون کودکان (۱۹۵۶)	نتایج نشان داد که روش درمانی ادراکی- حرکتی کپارت باعث کاهش تمام مؤلفه‌های اختلال دیکته به جزء اختلال قرینه نویسی و وارونه‌نویسی شده است
۲۴	شبه آزمایشی: با پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل	تحلیل کوواریانس	مقیاس چهارم هوش و کسلر کودکان	نتایج نشان داد که راهبردهای تقویت حافظه فعال و ادراک دیداری بر بهبود عملکرد املاء در دانش آموزان با ناتوانی املاء هم در نمره کل و هم در خرده آزمون‌ها (تصویر نویسی، غلط‌یابی، تشخیص تشدید بر روی حرف موردنظر، صحیح‌یابی، واژه‌سازی، کامل کردن کلمه، تشخیص حروف هم‌صدا، تشخیص نقطه و سرکش و نوشتن املاهای کلمات آموزشی و متن املاء) داشته است.

ج- روش های پژوهشی

روش تحقیق پژوهشگران از نوع نیمه (شبه) آزمایشی یا آزمایشی با طرح پیش آزمون - پس آزمون و گروه آزمایش و کنترل بوده است. بیشتر پژوهش‌ها دو یا چند گروه دارند و فقط یک مورد از روش تک گروهی (بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۲) استفاده کرده است.

د- روش های آماری

پژوهشگران برای تحلیل داده‌های خود از روش‌های پارامتریک مانند t وابسته و مستقل، واریانس یک‌راهه، واریانس چند متغیره و کوواریانس یا ناپارامتریک خی دو، یو من ویتنی و ویلکاکسون استفاده کرده‌اند.

ه- نتایج مداخلات

نتایج پژوهش‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که همه روش‌های مداخله این پژوهش‌ها در کاهش و بهبود عملکرد املاء دانش آموزان با ناتوانی‌های یادگیری املاء مؤثر بوده است. در مجموع می‌توان گفت که روش‌های کاهش ناتوانی یا بهبود عملکرد دانش آموزان با ناتوانی در یادگیری املاء با روش آزمایش (نیمه آزمایشی یا کامل) در بهبود مشکلات یادگیری این دانش آموزان مؤثر بوده‌اند. لذا به نظر می‌رسد استفاده به‌جا و درست این روش‌ها می‌تواند کمک زیادی در بهبود یادگیری املاء داشته باشد؛ و انجام مطالعات بیشتر برای کمک به دانش آموزان، معلمان و والدین در کاهش مشکلات یادگیری ضروری است؛ و پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص مشکلات ویژه یادگیری دیگر مثل خواندن و ریاضی خیلی کم است.

نتیجه گیری

از میان انواع اختلال های یادگیری ویژه (اختلال خواندن، ریاضیات، اختلال زبان) دشواری در یادگیری املا، از اهمیت خاصی برخوردار است، چراکه املا در کنار سایر مهارت های پایه ای، نوعی مهارت کاملاً ضروری و اساسی است. مرور روش های درمان در این پژوهش نشان داد که روش های درمان استفاده شده را می توان در پنج دسته طاقه بندی کرد. این روش ها شامل (۱) فرایند و تکلیف، (۲) حسی و حرکتی، (۳) بازی های آموزشی، (۳) شناختی و رفتاری و (۵) چندرسانه ای بودند. این روش ها در کاهش، بهبود و درمان مشکلات یادگیری دیکته مؤثر بودند. برای کمک به دانش آموزان با اختلالات ویژه یادگیری می توان از راه تشخیص و شناسایی درست و زودهنگام و با استفاده از آموزش راهبردهای مناسب و در نظر گرفتن ویژگی های روان شناختی هر کودک اقدام کرد. با توجه به موارد ذکر شده در مقاله و علل و طرز درمان اختلالات یادگیری قابل درمان هستند؛ بنابراین معلم حساس و فعال و خلاق می تواند شاگردانی که اختلال یادگیری دارند را بهبود بخشند.

منابع

- آقابابایی، سارا. (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش کارکردهای اجرایی (حافظه ی فعال و بازداری پاسخ) بر بهبود در کارکردهای اجرایی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان با ناتوانی یادگیری املا ی پایه ی سوم دبستان. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- اسماعیل عظیمی یانچشمه. (۱۳۹۱). تولید چندرسانه ای آموزشی دیکته یار و اثربخشی آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ناتوان در یادگیری املا ی پایه ی دوم ابتدایی شهر اراک در سال تحصیلی ۹۱-۹۰. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه اراک.
- امیری آهوپی، فرزانه. (۱۳۸۸) تأثیر بازی های آموزشی (دومینوی رابطه-چی گم شده) بر حافظه کوتاه مدت و دیکته دانش آموزان پایه دوم ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران.
- باپیرزاده، الهه. (۱۳۹۴). اثربخشی راهبردهای تقویت حافظه فعال و ادراک دیداری بر بهبود عملکرد املاء در دانش آموزان دارای ناتوانی یادگیری. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان.
- باعزت، فرشته. (۱۳۸۹). نقش پردازشگر کلمه همراه با راهبردهای خود پریشی بر بهبود مشکلات دیکته ی دانش آموزان پایه ی سوم ابتدایی دچار اختلال نوشتن. فصلنامه روانشناسی کاربردی، ۲، ۷۱-۵۸.
- باعزت، فرشته و ایزدی فرد، راضیه. (۱۳۸۹). اثربخشی راهبردهای خود نظم دهی بر کاهش خطاهای املا ی دانش آموزان مبتلا به اختلال نوشتن. فصلنامه پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، س ۱۰، ش ۱، صص ۲۸-۲۱.

- بیدکی، اعظم السادات. (۱۳۹۰). مقایسه اثر بخشی روش آموزش تکلیف - فرایند و روش آموزش تکلیف - فرایند همراه با تقویت مهارت های حرکتی بر عملکرد تحصیلی درس املاء دانش آموزان دارای اختلال یادگیری شهر بندرعباس. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه هرمزگان.
- بیگدلی، ایمان؛ نجفی، محمود و عبدل حسین زاده، عباس. (۱۳۹۲). اثربخشی کاربرد یادیارها در آموزش املا به کودکان دارای اختلال یادگیری املا. مجله ی ناتوانی های یادگیری، دوره ۳، ش ۲، صص ۲۰-۶.
- پورتنقی آبادی، حمیده. (۱۳۹۳). تاثیر راهبرد کپی، پوشش و مقایسه بر بهبود املا ی دانش آموزان ابتدایی با ناتوانی نوشتن. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان.
- توکلو، زهره. (۱۳۹۲). مقایسه اثر بخشی آموزش حافظه کاری و بازی های رایانه ای در بهبود کنش هوش (نیمرخ اسید) و املا ی دانش آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- حسن نیا، علی. (۱۳۹۳). مقایسه اثربخشی روش آموزش چند حسی فرنال دو کاربرد تدابیر یادیارها در بهبود مشکلات دیکته نویسی دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی دارای اختلال دیکته. پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.
- حیدری، علیرضا؛ حافظی، فریبا و طحان کار دزفولی، مریم. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر و مقایسه دو روش درمانی چند حسی فر نالد و ادراکی-حرکتی کپارت در کاهش اختلال دیکته نویسی دانش آموزان. مجله یافته های نو در روان شناسی، دوره ۴، ش ۱۲، ۷۸-۶۵.
- درخانی، زهرا؛ کجفاف، محمدباقر؛ مولوی، حسین و امیری، شعله. (۱۳۸۸). تأثیر روش های آموزش فرایند و آموزش تکلیف - فرایند بر عملکرد املانویسی در دانش آموزان دبستانی. مجله پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، س ۹، ش ۲، صص ۱۰۲-۹۲.
- رنجبری، فهیمه؛ ملک پور، مختار و فرامرزی، سالار. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش مبتنی بر هوش های چندگانه ی گاردنر بر میزان خطاهای املا ی دانش آموزان با ناتوانی یادگیری پایه ی سوم ابتدایی شهر اصفهان. مجله ی ناتوانی های یادگیری، دوره ۲، ش ۴، ۶۰-۴۵.
- روح بخش سهیلی، معصومه. (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش ادراک شنیداری بر مهارت املانویسی دانش آموزان پسر پایه سوم ابتدایی. شهر اصفهان پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

- صانعی، فرزانه. (۱۳۹۳). مقایسه اثربخشی بازآموزی اسنادی و آموزش حرکات موزون ورزشی همراه با آموزش ویژه در کاهش اختلال املا در دانش آموزان مناطق روستایی در سال تحصیلی ۹۳-۹۲. پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- عبداللهی سمیرا؛ کیان ارثی، فرحناز و رحیمیان بوگر، اسحق. (۱۳۹۲). طراحی بسته‌ی آموزشی چندرسانه‌ای با تأکید بر مهارت‌های بنیادی یادگیری و بررسی اثربخشی آن بر کاهش علائم اختلال دیکته. مجله‌ی ناتوانی‌های یادگیری، دوره ۳، ش ۳، ۳۸-۵۴.
- کریمی، بهروز. (۱۳۸۹). مقایسه‌ی اثربخشی آموزش مستقیم و آگاهی واج‌شناسی و ترکیبی بر اختلال دیکته. پایان نامه دکترا، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- کمالی، روشنک. (۱۳۸۸). اثربخشی آموزش تمرینات یکپارچگی حسی بر کاهش علائم نارسایی ویژه نوشتاری در دانش آموزان پایه ابتدایی شهر ارومیه. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- لرنر، ژانت دلبیو. (۱۹۹۷). ناتوانی‌های یادگیری: نظریه‌ها، تشخیص و راهبردهای تدریس. ترجمه عصمت دانش. (۱۳۸۴). تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- محجوبی، زهرا. (۱۳۸۹). اثربخشی به‌کارگیری راهبردهای مداخله شناختی-رفتاری در بهبود و درمان اختلال هجی و دیکته نویسی دانش آموزان پسر دوم ابتدایی ناتوان در یادگیری شهر مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- مرادی، شهاب. (۱۳۹۱). مقایسه‌ی اثربخشی آموزش مستقیم و آموزش چندرسانه‌ای بر درمان اختلال دیکته. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی سمنان.
- مسعودی، محسن. (۱۳۹۳). اثربخشی روش درمانی ادراکی- حرکتی کپارت بر کاهش اختلال دیکته دانش آموزان دوره ابتدایی شهر شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- ملکیان، فرامرز و آخوندی، آذر. (۱۳۸۷). تأثیر چندرسانه‌ای آموزشی در درمان اختلال دیکته دانش آموزان ویژه یادگیری شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ کرمانشاه. فصل نامه‌ی اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، ۱، ۷۵-۸۹.
- منصور نژاد، زهرا. (۱۳۸۸). اثر بخشی روش چند حسی فرنالد در بهبود نارسا نویسی و املا در میان دانش آموزان پایه دوم دوره ابتدایی شهر کاشان. پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

A Review of the Treatment of Special Learning Disorders (Dictation) in Experimental Research (Iran)

Abstract

This study aimed to investigate the methods of therapy of specific learning disorder (dictation) in students in a research conducted by experimental research method. Of these bases, 70 dissertations and research papers were found experimentally. Of these, 24 were consistent with the research goal. Research resources were searched in databases and scientific documents from 64 to 94 (30 years). Methods of treatment, characteristics of the statistical sample (grades, sex, samples), tools, statistical methods and findings of each of the sources were studied. The results showed that the treatment methods used could be categorized into five categories. These methods include (1) process and assignment, (2) sensory and motor, (3) educational games, (3) cognitive and behavioral, and (5) multimedia. At the end of the discussion and suggestions for research and practical application. The results showed that all the methods of intervention in these studies have been effective in reducing and improving performance of students with dictation learning disabilities. And the correct use of these methods can be a great help in improving dictation learning. And further studies are needed to help students, teachers and parents reduce learning difficulties.

Keywords: specific learning disorder, treatment methods, dictation